

Menneskerettighederne - brugt og misbrugt

Menneskerettighederne - brugt og misbrugt

D E N N Y V E R D E N
TIDSSKRIFT FOR INTERNATIONALE STUDIER

DIIS • København • 2007

DEN NY VERDEN 2006:4

1

Menneskerettigheder og offentlige goder

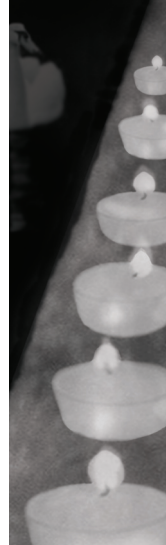
Integration eller adskilte regimer?

Et offentligt gode er en ting eller en tilstand, som alle kan forbruge, og den enes forbrug udelukker ikke andres forbrug af det samme gode. Samfundet må nødvendigvis stille offentlige goder til rådighed for borgerne, hvis samfundet skal fungere optimalt. Det kan være trafikregulering, et vejnet, et velfungerende uddannelses- og sundhedssystem og et retssystem, der beskytter menneskerettighederne. Nationale forsvars- og politistyrker er også offentlige goder, selvom de kan vendes til ondt, hvis de rettes mod staternes egne befolkninger eller mindretal.

Offentlige goder kan ikke prissættes efter normale markedsvilkår, da private oftest ikke kan eller vil betale for offentlige goder. Derfor må staterne sikre, at offentlige goder tilvejebringes, og at hvert enkelt individ har lige adgang til disse.

Teorien om offentlige goder stammer fra økonomiske behovsanalyser og er endvidere et strategisk værktøj, der fokuserer på, hvilken infrastruktur (i vid forstand) et moderne samfund nødvendigvis må skabe, hvis forudsætninger for opbygning af et velfærdssamfund skal være til stede. Har samfundet et velfungerende og gratis grundskolesystem, er der stor sandsynlighed for, at et bredt udsnit af samfundets borgere vil tage en videregående uddannelse. Gør de det, er chancen stor for, at de kan medvirke til at skabe økonomisk udvikling. Omvendt gælder det, at hvis uddannelsesniveaue er lavt, vil det være vanskeligt at skabe økonomisk udvikling i moderne forstand. Det betyder ikke, at uddannelse alene skaber udvikling. En lang række andre offentlige goder skal også være tilvejebragt, som f.eks. fred og sikkerhed og sundhed.

Principielt er det nationalstaternes rolle at beskytte menneskerettighederne og at skabe betingelser for, at der er lige adgang til offentlige goder for det enkelte individ. Men tilvejebringelse af offentlige goder som beskyttelse mod smitsomme sygdomme og fred og sikkerhed, kræver samarbejde på tværs af grænser og benævnes derfor regionale eller globale offentlige goder. Og der må skabes mellemstatslige rammer for gennemførelse på internationalt og regionalt niveau, hvis offentlige

goder skal sikres på tværs af grænser. Spørgsmålet er, hvorledes det har været gjort til dato.

Det er afgørende, hvorledes de nationale, regionale og globale niveauer spiller sammen, samt om der fokuseres på hele den palet af offentlige goder, som udgør et samfunds infrastruktur. Meget tyder på, at en bred og integrerende tænkning fører til øget sikring af offentlige goder og dermed velfærd, mens mangel på samspil og integration kan føre til nye konflikter og forarmelse. Grundlæggende værdier som menneskerettigheder, demokrati og et åbent informationssamfund bidrager ligeledes til mulighederne for at skabe øget velfærd, bl.a. gennem bekæmpelse af onder som f.eks. korruption, som jo netop modvirker muligheden for at skabe et økonomisk grundlag for at sikre offentlige goder.

Menneskerettigheder og offentlige goder kan formentlig bedst tilvejebringes, hvis nationalstaterne samarbejder både på internationalt og på regionalt niveau. Som eksempel kan det fremhæves, at EU – i samspil med Europarådet – har vist sig som en stærk spiller, når det gælder national og regional tilvejebringelse af offentlige goder. Internationalt er det derimod ikke lykkedes de mellemstatslige organisationer at spille en lignende rolle, selvom der kan noteres fremgang for nogle af FN's 2015-mål (*the Millennium Development Goals*).

2015-målene er FN's medlemsstaters omskrivning af en erkendelse af, at et vist omfang af offentlige goder nødvendigvis må tilvejebringes i udviklingslandene. Det er derfor ikke målene, der er uenighed om. Derimod er der langt fra enighed om, med hvilke midler disse mål skal nås.

Artiklen undersøger internationale og regionale mellemstatslige organisationers rolle i at fremme menneskerettighederne og i at skabe rammerne for offentlige goder. Menneskerettigheder er i sig selv et offentligt gode, og dog er menneskerettigheder, ligesom fred og sikkerhed, en forudsætning for at skabe optimale betingelser for, at de øvrige offentlige goder kan sikres.

Menneskerettigheder, offentlige goder og 2015-målene

Hvis vi analyserer internationale mellemstatslige organisationers mandater under ét, står det klart, at det primære formål for disse, set i et samlet perspektiv, er at sikre lige og uhindret adgang til hele spektret af offentlige goder, som har betydning for udvikling af velfærdssamfund i et langsigtet perspektiv. Desuden er de internationale mellemstatslige organisationer alle, på forskellige måder, men desværre ikke altid lige klart formuleret, forpligtet til at fremme gennemførelse af internationalt bindende aftaler, der relaterer sig til deres mandat. De mellemstatslige organisationers formål er sammenfaldende med 2015-målene. Med den

tilføjelse, at verdenssamfundet for første gang i historien har sat konkrete milepæle for opnåelse af 2015-målene. Det betyder, at verdenssamfundet er i stand til at monitorere frem- og tilbageskridt i langt højere grad end tidligere.

De over 500 internationalt juridisk bindende aftaler samt 150 menneskerettighedskonventioner og protokoller omspænder de vigtigste globale offentlige goder og 2015-mål. 28 FN-organisationer samt WTO er på hvert sit område sat i verden for at fremme præcis de samme overordnede målsætninger, som ligger til grund for disse aftaler.

De vigtigste offentlige goder, som er sammenfaldende med 2015-målene, og som er omfattet af internationale regelsæt, er følgende:

- Fred, sikkerhed, nedrustning og kontrol med masseødelæggelsesvåben
- Menneskerettigheder, herunder ligestilling og beskyttelse af udsatte grupper
- Demokrati og god regeringsførelse
- Terror- og kriminalitetsbekæmpelse
- Bæredygtigt miljø
- Intellektuel ejendomsret (ikke 2015-mål)
- Frihandel
- Finansiell stabilitet
- Tekniske standarder (ikke 2015-mål)
- Telekommunikation
- Transport til lands og til vands
- Sundhed og bekæmpelse af hiv og andre smitsomme sygdomme
- Rent drikkevand og fødevarerikkerhed
- Lige og fri adgang til grundskole, sekundær og højere uddannelse

Fred, demokrati, sundhed, rent drikkevand og fødevarerikkerhed, lige og fri adgang til grundskole, sekundær og højere uddannelse er desuden alle omfattet af menneskerettighedskonventioner og protokoller. Den eneste menneskeret og ditto offentlige gode, som ikke er omfattet af 2015-målene, er intellektuel ejendomsret. Desuden indgår spørgsmålet om tekniske standarder ikke i 2015-målene, som til gengæld behandler spørgsmålet om adgang til ny teknologi.

Menneskerettigheder i internationale organisationers arbejde

Ud af 28 undersøgte FN-organisationer samt Verdenshandelsorganisationen (WTO) er samtlige mellemstatslige organisationer etableret med henblik på at fremme ét eller flere offentlige goder.

10 af disse FN organisationer har et specifikt menneskerettighedsmandat, herunder FNs Generalforsamling, som vedtager nye menneskerettighedskonventioner, det Økonomiske og Sociale Råd (ECOSOC), som hidtil

har blåstemplet nye menneskerettighedskonventioner, før de forelægges Generalforsamlingen, UNICEF, som har et klart menneskerettighedsmandat med henvisning til konventionen om børns rettigheder, den Internationale Organisation for Arbejdstagere (ILO), som fastlægger rettigheder for arbejdstagere i 185 konventioner, samt Højkommissariatet for Menneskerettigheder (UNHCHR).

UNHCHR har udelukkende til formål at fremme menneskerettighederne og har direkte kontakt til nationale menneskerettighedsinstitutioner i godt en tredjedel af verdens lande. Ligeledes betjener UNHCHR det nyetablerede Menneskerettighedsråd og de syv, snart otte, centrale konventionsorganer samt tema- og landerapportører. Derudover har UNHCHR, efter at have fået tilført yderligere, men stadig begrænsede, økonomiske ressourcer, gennemført en decentraliseringsproces og etableret lokale kontorer i en lang række udviklingslande.

I de øvrige 19 internationale, mellemstatslige organisationers mandater er der ikke direkte henvisninger til menneskerettighedskonventionerne. Alligevel har i hvert fald én FN organisation, der ikke har et direkte menneskerettighedsmandat, besluttet at lade et menneskerettighedshensyn styre det overordnede arbejde. Det er UNDP, som bevidst søger at forfølge en rettighedsbaseret strategi i organisationens udviklingsarbejde.

I de øvrige FN-organisationer er der meget lidt eller ingen fokus på integration af menneskerettighederne i organisationernes arbejde. Dette til trods for at menneskerettigheder er en del af selve grundlaget for FN og det internationale samarbejde. Det har i praksis medført, at menneskerettighederne ikke er styrende for hverken politik, mål-sætning eller monitorering i de fleste internationale, mellemstatslige organisationer.

Det har endvidere i mange år været vanskeligt at omtale endsiges få sat menneskerettighederne på dagsordenen i internationale organisationer som WTO, WHO, IMF og Verdensbanken. Dog har Verdensbanken i de senere år gennemført bilaterale projekter med lande, som fokuserer på retssikkerhed og i nogen grad også på monitorering af menneskerettigheder. Det har dog ikke medført, at menneskerettigheder er blevet en integreret del af det overordnede værdisæt samt af det strategiske og operationelle arbejde.

Selvom FN-Pagten i princippet udgør grundlaget for FNs arbejde, kan det undre, at menneskerettigheder alligevel ikke er fundamentet for samtlige FNs organisationers samt WTOs arbejde. I virkelighedens verden er det således, at internationale organisationer kan arbejde for at sikre offentlige goder, men uden at forebygge eventuelle overtrædelser af menneskerettighederne, som kan opstå, når de øvrige mål forfølges.

Utilsigtede eller ubevidste overtrædelser har reelt fundet sted, når f.eks. Verdensbanken har medvirket til slankning af den offentlige sektor i fattige lande. Her har regeringer, for at opfylde Verdensbankens mål om at skære ned på de offentlige udgifter, måttet ty til at genindføre skolepenge eller brugerbetaling for læge- og hospitalshjælp. Selvom Banken i de senere år har erkendt, at der bør være fri adgang til grundskolen, har Banken ikke ført en aktiv politik for at sikre dette for udviklingslandene så vigtige mål. Ifølge en opsigtsvækkende undersøgelse offentliggjort i 2006 (Tomasevsky, 2006) betales der stadig skolepenge i grundskolen i 67 lav- og mellemindkomstlande. Det er i direkte modstrid med retten til fri og lige adgang til grundskole. Et andet eksempel, der kan trækkes frem, er, hvis Verdensbanken giver lån til bygning af dæmninger i områder, hvor der typisk er bosat fattige og udsatte befolkningsgrupper. Her er det også nødvendigt at anlægge en menneskeretlig betragtning.

Endvidere er der ikke noget internationalt system, der i sig selv har til formål at sikre, at menneskerettigheder integreres i eller monitoreres i forhold til de mellemstatslige organisationers arbejde. Med andre ord findes der ikke et monitoreringsorgan, en international ombudsmand, et klagebehandlingsorgan eller en domstol, der fokuserer på de internationale mellemstatslige organisationers forpligtelser eller brud på disse.

Regimer kontra integration

En anden svaghed ved internationale, mellemstatslige organisationers arbejde er, at de arbejder i 'regimer' (Little, 1997) eller i en form for adskilte siloer uden forbindelse til hinanden. Det betyder, at FN's underorganisationer i høj grad arbejder ukoordineret og adskilt fra hinanden. Der er således ikke megen overordnet, fælles tænkning imellem FN-organisationerne, ligesom der kan være i en national regering, der – i et velfungerende demokrati – gennemtænker flest mulige aspekter, når ét politikområde skal udformes.

FN-systemet er derfor langt fra at udøve noget, der kunne minde om global regeringsførelse. Trods det, at FN er bygget op omkring en form for lovgivende (Generalforsamlingen), udøvende (Sikkerhedsrådet) og dømmende magt (Den Internationale Domstol).

Ligeledes har FN-organisationerne ingen eller ringe mulighed for at sikre gennemførelse af deres mandat og beslutninger. Dette gælder helt op på sikkerhedsrådsniveau.. Det skyldes flere forhold, herunder at

- FN ikke har mandat til at sikre gennemførelse i praksis, da dette er nationalstaternes rolle
- FN spreder sig med mange og små kontorer i de omkring 140 udvik-

lingslande, hvor hvert kontor varetager hver sin underorganisations interesser og arbejde

- Opgaverne er for mange og omfattende og kræver en integreret og holistisk tilgang, samt kompetenceudvikling af personale, hvilket FN-systemet ikke kan imødekomme
- FN har for få ressourcer til at klare de opgaver, som organisationen er stillet overfor
- Stormagterne i Sikkerhedsrådet har forskellige interesser

FN kunne måske samle underorganisationernes arbejde i og for nationalstaterne i færre kontorer i de 140 stater, hvor FN opererer, og således sætte sig selv i førersædet med henblik på at samle og integrere de nationale indsatser. Men dette sker nok ikke i den nærmeste fremtid, om nogensinde. Derfor er det også nærliggende at se nærmere på de regionale organisationers praksis og mulighed for at skabe rammer for gennemførelse af offentlige goder på regionalt og subregionalt niveau.

Den nye regionalisme

Regionale, mellemstatslige organisationer er i stigende grad begyndt at interagere med hinanden og med de internationale, mellemstatslige organisationer. Fænomenet kaldes *den nye regionalisme* (Christiansen, 2001). EU forhandler og interagerer f.eks. med en lang række regionale, geografisk afgrænsede mellemstatslige organisationer.

Af 30 undersøgte regionale, mellemstatslige organisationer har alle fokus på tilvejebringelse af ét eller flere af de tidligere listede offentlige goder. Frihandel udgør den centrale del af flertallets mandater (20), herefter kommer fred og sikkerhed (14), menneskerettigheder (13), demokrati og god regeringsførelse (8) og finansiel stabilitet (8).

En domstol eller et nævn er tilknyttet syv af de mellemstatslige, regionale organisationer. Heraf er de to i sig selv domstole

Der er færre regionale, mellemstatslige organisationer, der beskæftiger sig med de øvrige offentlige goder: F.eks. beskæftiger kun fem sig med uddannelse, heraf de to med religiøs uddannelse (som ikke er et offentligt gode i klassisk forstand), fire med sundhed og smitsomme sygdomme og tre med vand og fødevarer sikkerhed. Politisk beslutningskompetence indgår i 12 regionale, mellemstatslige organisationers mandater.

Det kan således ikke undre, at de regionale, mellemstatslige organisationer, på godt og ondt, ser ud til at få stigende betydning på de områder, som de rent faktisk fokuserer på ifølge deres mandat. Og at de endda på nogle områder gør FN til bænkevarmer i afgørende faser af internationale forhandlinger. I de senere år har der endog været eksempler på tiltag, der

rækker ud over de regionale organisationers mandater. Det skete f.eks., da NATO bombede i Bosnien-Herzegovina i 1995 og senere i Serbien og Kosovo i 1999, uden at der forelå en beslutning i FN's Sikkerhedsråd, og uden at der forelå en konkret militær trussel imod NATOs medlemslande.

På den anden side tegner der sig også et billede af, at regionale, mellemstatslige organisationer kan være i stand til at gennemføre politikker, som FN af en lang række årsager *ikke* kan håndtere. EU har bevist, at det kan lade sig gøre at tilvejebringe hele spektret af offentlige goder med vedvarende velfærd og højt niveau af beskyttelse af menneskerettighederne til følge.

Maksimal-modellen: integration

EU-modellen er, trods svagheder og et vist demokratisk underskud, et lærerigt studium i, hvorledes det er muligt at sikre adgang til centrale offentlige goder. Efter Anden Verdenskrig var det primære formål for europæiske ledere at skabe varig fred og sikkerhed samt beskyttelse af menneskerettighederne. Disse mål blev forfulgt gennem en politik, der afspejler tankegangen om sikring af offentlige goder på såvel nationalt som regionalt niveau.

Forud for etableringen af EU blev der oprettet en række samarbejdsorganisationer, som skulle tjene samme overordnede formål: OECD, de vestlige landes frihandels- og økonomiske samarbejdsorganisation (1948), Europarådet, som har til opgave at sikre beskyttelse af menneskerettighederne (1949), Kul- og Stålunionen, der skulle garantere Europa kontrol med krigsindustrien (1952), EF, hvis kerne var oprettelse af et indre marked og en økonomisk og monetær union (1958) og til sidst EU (1992).

Centralt for EU-byggeprojektet var allerede i en tidlig fase det brede sigte på trinvis at skulle tilvejebringe hele spektret af offentlige goder. Det skulle ske gennem en fælles, solidarisk og bæredygtig politik, som skulle udfoldes på europæisk plan. Ideen var og er, at kun gennem én fælles vision for fremtiden og ét fælles værdisæt, der bygger på internationale og regionale standarder for menneskerettighedsbeskyttelse og på fælles politiske og demokratiske processer, ville det være muligt at bygge varig fred i Europa.

Gennem politisk, juridisk, økonomisk og institutionel integration samt gennem opbygning af mellemstatslige og overnationale institutioner skulle magtens tredeling sikres. Integration betyder i denne forbindelse "dannelse af ét hele ud af separate elementer". Begrebet er centralt for EUs selvforståelse (Cecchini, 2002). Ligeledes skulle de mellemstatslige og de

overationale niveauer, repræsenteret gennem EU-institutionerne, kobles til de nationale niveauer. På denne måde har EU og EUs medlemslande udvirket, at politiske beslutninger og EUs regelsæt i forbløffende grad er blevet gennemført i medlemslandene.

EUs gennemslagskraft blev senest demonstreret, da de 10 nyeste EU-medlemslande bogstaveligt talt, med sikker hånd af EU embedsmænd og specialister, blev ført igennem EUs optagelsesprocedurer. Foruden ratifikation af Europarådets menneskerettighedskonventioner og efterlevelse af disse har de nye medlemslande skullet leve op til de såkaldte Københavner-kriterier og skullet tilpasse de nationale lovgivninger til EU Acqui'et omfattende 26.000 retsakter på omkring 80.000 sider. Disse favner de principielle elementer, der efter EUs opfattelse ligger til grund for tilvejebringelse af offentlige goder. Desuden skal landene kunne påvise, at de nationale, statslige institutioner har tilstrækkelig kapacitet til at gennemføre aftalerne, og at de kan leve op til kravene for en demokratisk retsstat.

Rækken af offentlige goder, som EU anser for væsentlige, er opridset i de traktater, som EU har vedtaget. Listen er lang, men de væsentligste er følgende:

- Fred og sikkerhed
- Menneskerettigheder (håndhævet gennem Europarådet og Menneskerettighedsdomstolen)
- Demokrati og god regeringsførelse
- Fælles standarder og regelsæt
- Fælles handels-, landbrugs-, fiskeripolitik
- Fælles miljøpolitik
- Harmonisering af telekommunikation, transportveje og tekniske standarder
- Politi- og retligt samarbejde, herunder harmonisering af nationale lovgivninger
- Frihandel
- Finansiell stabilitet
- Toldunion
- Etablering af fælles møntfod
- Støtte til højere uddannelse
- Fremme af informationsteknologi og forskning,
- Fri adgang til at søge arbejde i andre medlemslande
- Fremme af medlemslandenes beskæftigelsespolitik
- Højnelse af sundhedsniveauet og bekæmpelse af smitsomme sygdomme
- Vand og fødevarer samt forbrugerbeskyttelse
- Fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik
- Bistand til tredjelande (dvs. tilvejebringelse af offentlige goder og 2015-mål)

Som det fremgår, er EUs politik for frembringelse af offentlige goder yderst kompleks og dækker langt flere områder, end der normalt indgår i diskussioner om tilvejebringelse af offentlige goder.

Desuden har EU som mål at skabe en fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik. Dette mål er først i de senere år ved at blive virkeliggjort gennem oprettelsen af en post som udenrigspolitisk koordinator. Der er formentlig et stykke vej igen, før denne post vil få reel international betydning. Det skyldes først og fremmest, at EUs medlemslande samtidig fører en selvstændig og nogen gange modsatrettet udenrigspolitik, f.eks. i spørgsmålet om invasionen af Irak i 2003, hvor EU-landene stod splittede.

EU har også indflydelse på handels- og bistandspolitik i forhold til udviklingslandene. EU har indgået en handelsaftale (Cotonou) med 77 udviklingslande. Aftalen dækker i alt 102 lande og sikrer EU store fordele, mens det kan diskuteres, i hvor høj grad aftalen kommer de fattigste udviklingslande til gode. Ligeledes spiller EU en central rolle i forhandlinger med WTO og andre regionale mellemstatslige organisationer. Dels fordi EUs andel af verdensmarkedet er cirka 20 pct., dels fordi EU er velorganiseret og en stærk spiller på regionalt niveau.

Der er to væsentlige områder, hvor EU indtil videre har valgt ikke at føre en fælles politik. Det ene område er i spørgsmålet om en mulig fælles indsats for udvikling af grundskoler og de mellemlange uddannelser. Dette område indgår dog i OECDs mandat. Der kan endvidere argumenteres for, at lige adgang til uddannelse er gennemført i EU-landene. Det andet område er spørgsmålet om en mulig fælles forsvarspolitik, der i så fald skulle udmøntes gennem den EU-søjle, der kaldes Den Vesteuropæiske Union (WEU). Flere EU-lande, herunder Danmark, er observatører, men principielt imod en fælles EU militærpolitik. Det drøftes dog fortsat, om et fælles forsvar bør indgå i samarbejdet. Igen kan det fremhæves, at en stærk, transatlantisk, regional organisation dækker dette område, nemlig NATO, der har de fleste EU-lande som medlem.

Ligeledes kan ikke-EU-stater have indflydelse på EUs indre politiske linier. F.eks. ser det ud til, at der kan blive ændret på magtbalancen i forhold til spørgsmålet om kontrol af energikilder i Europa. Rusland har tilbudt Tyskland at øge leverancerne af naturgas fra Verdens største naturgasreserver i Barentshavet, således at Rusland fra 2013 dækker 80 procent af det tyske naturgasforbrug. Aftalen skulle gælde i 50-75 år. En sådan aftale vil måske betyde, at et ikke-EU-land kan få indirekte adgang til indflydelse på EUs energipolitik. Omvendt kan en sådan aftale knytte Rusland tættere til Europa, hvilket måske på længere sigt kan åbne op for integration på andre områder.

Konsensus-modellen: med og uden demokrati

Som led i en begyndende dialog mellem det daværende Sovjetunionen og den vestlige verden blev der i kølvandet på Helsingfors-processerne etableret en mellemstatslig, transatlantisk samarbejdsorganisation, Organisationen for Sikkerhed og Samarbejde i Europa (CSCE / nu OSCE). Udgangspunktet for samarbejdet var Helsingfors-slutdokumentet fra 1975, som er et politisk dokument, og som for første gang satte sikkerhed og menneskerettigheder i centrum for en dialog mellem lande bag jerntæppet og i Vesten.

OSCE har 56 medlemslande, hvis repræsentanter har deltaget i en lang række møder, der gik ud på at skabe konsensus om, hvorledes få, men centrale, offentlige goder kan fremmes:

- Demokrati og god regeringsførelse
- Fred og sikkerhed
- Menneskerettigheder
- Miljø

CSCE / OSCE har præget tænkningen i regerings- og embedsmandskredse frem til og i årene efter murens fald i 1989, hvor ikke bare stater, men også civilsamfundsorganisationer, eksperter og praktikere, fik lejlighed til at mødes og diskutere principielle og juridiske spørgsmål omkring etablering af retsstat og modeller for praktisk gennemførelse. Disse samtaler er bl.a. udmøntet i Københavner-dokumentet fra 1990, som på fortrinlig vis udreder, hvorledes menneskerettigheder og demokrati spiller sammen.

Der er ingen tvivl om, at disse møder har haft indflydelse på embedsmænds tænkning i mange af de nye demokratier, særligt på Balkan og i Centraleuropa. Møderne har hjulpet nye tiders embedsmænd, nye demokratiske institutioner og civilsamfundsorganisationer med at udtænke modeller og politikker for god regeringsførelse, og for hvorledes et demokratifremmende miljø (på engelsk bruges det mere dækkende udtryk *enabling environment*) kunne etableres.

Svagheden ved OSCE er, at OSCE ikke har mandat til at tage beslutninger af bindende karakter. OSCE eksisterer stadig, men har fået dalende betydning for medlemsstaterne. Desuden er 25 af de 56 OSCE-medlemsstater i dag medlem af EU.

Integration og menneskerettigheder uden demokrati

EU har uden tvivl har dannet forbillede for, at Organisationen for Afrikansk Enhed (OAU) i 2002 blev omdannet til den Afrikanske Union (AU). Ligeledes har AU ladet sig inspirere af modellen for FN's Sikkerhedsråd. Der er i verdenssamfundet og særligt blandt donorer i Europa store for-

ventninger til, at AU i fremtiden selv vil kunne skabe fred, sikkerhed og stabilitet på det hårdt prøvede kontinent.

AU er efter EU-forbillede opdelt i en lovgivende, en udøvende og en dømmende magt. Den lovgivende magt udgøres af et Panafrikansk Parlament, hvis godt 200 medlemmer udpeges af de 53 medlemsstater (med undtagelse af Marokko). Den udøvende magt består af en Kommission, en forsamling af Stats- og Regeringschefer, et Ministerråd og, som noget nyt, et Sikkerhedsråd og en fælles forsvarspolitik. Sidstnævnte skal understøttes af fem subregionale beredskabsstyrker, som skal stilles til rådighed af subregionale, mellemstatslige organisationer. Forsamlingen af Stats- og Regeringschefer kan, efter indstilling fra AUs Sikkerhedsråd, beslutte at intervenere i tilfælde af folkemord og forbrydelser mod menneskeheden. Militær intervention skal dog stadig ifølge FN-pagten godkendes af FNs Sikkerhedsråd.

Den dømmende magt for så vidt angår menneskerettigheder skal bestå af en Menneskerettighedsdomstol, som er under etablering i Arusha, Tanzania (der er i 2006 udpeget 11 dommere). Desuden er der en Menneskerettighedskommission (ACHP) med 11 kommissærer, der har hovedsæde i Banjul, Gambia, og som blev etableret under OAU.

AU-Kommissionen består af et formandskab og otte kommissærer samt et antal direktorater, der skal skabe rammerne for tilvejebringelse af regionale offentlige goder. De omfatter:

- Fred og sikkerhed
- Fælles forsvar
- Demokrati og menneskerettigheder, herunder ligestilling af kvinder
- Juridiske standarder og rammer
- Infrastruktur
- Energi
- Uddannelse
- Videnskab og teknologi
- Landbrug

AU skal desuden fokusere på politiske og sociale forhold, økonomi og udvikling samt afro-arabiske samarbejdsrelationer.

AU-projektet har gode intentioner, men svaghederne er dog større end styrkerne. Der er lang vej igen, før blot nogle af delmålsætningerne kan opfyldes. For det første bygger AU selv på et udemokratisk projekt. Flertallet af repræsentanterne i Parlamentet og i Forsamlingen af Stats- og Regeringschefer og i Ministerrådet repræsenterer delvis-frie og ikke-frie styreformere, og ingen repræsentanter til hverken de lovgivende eller de udøvende organer er direkte valgt, men tværtimod udpeget. For det andet har langt de fleste medlemsstater selv en svag statslig kapacitet. De

De vigtigste globale og regionale offentlige goder i mellemstatslige organisationers mandat

	FN: 2015-målene (MDG)	Den Europæiske Union (EU)	Organisationen for Sikkerhed og Samarbejde i Europa (OSCE)	Den Afrikanske Union (AU)	Sammenslutningen af Uafhængige Stater (SNG)	Organisationen af Amerikanske Stater (OAS)	Sammenslutningen af Sydøstasiatiske Nationer (ASEAN)	Asia-Pacific Economic Co-operation (APEC)	Den Arabiske Maghreb-Union (AMU)
Fred og sikkerhed	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Menneskerettigheder	x	x	x	x	x	x			
Demokrati og god regeringsførelse	x	x	x	x		x			
Forsvarssamarbejde				x	x				
Terror- og kriminalitetsbekæmpelse	x	x							
Bæredygtigt miljø	x	x	x			x			
Frihandel	x	x			x	x	x	x	x
Finansiel stabilitet	x	x			x		x		
Toldunion		x							
Etablering af fælles møntfod		x							
Juridiske standarder og rammer		x		x					
Tekniske standarder		x							
Telekommunikation	x	x			x	x	x		
Fri bevægelighed		x							x
Infrastruktur og transportsystemer		x		x	x	x	x		
Energi		x		x					
Sundhed	x	x							
Bekæmpelse af smitsomme sygdomme, inkl. hiv	x	x							
Rent drikkevand	x	x							
Fødevarer sikkerhed	x	x							
Forbrugerbeskyttelse		x							
Uddannelse	x	x		x		x	x		
Videnskab og teknologi		x		x					
Bistand til tredje lande (globale offentlige goder)		x							

vil ikke i nævneværdig grad kunne bidrage til kapacitetsopbygning af AU, endsiige gennemføre AU-politik på nationalt niveau. For det tredje er kontinentet logistisk set ikke sammenhængende og plaget af så store problemer på alle tænkelige områder, at et svagt AU næppe kan bidrage betydeligt til løsninger. Tag f.eks. blot spørgsmålet om retten til liv, koblet med udfordringen om at stoppe udbredelsen af hiv. Dette er ikke et område, der er planlagt dækket af AU, selvom det er oplagt at forbygge udbredelse af hiv også på regionalt niveau.

En række større donorer er dog gået sammen om at støtte kapacitetsopbygning af AU, herunder Danida og dets britiske modstykke DfID og EU. Da AU endnu er ny, er det for tidligt at sige noget om, hvorvidt betydelig kapacitetsopbygning vil lykkes.

På grund af det afrikanske kontinents størrelse, mangel på infrastruktur og det store antal lande er det nærliggende også at se på, hvorledes de subregionale strukturer kan spille ind. Der eksisterer i alt mindst syv subregionale, mellemstatslige organisationer, men kun få har betydelig kapacitet eller kan fremvise målbare resultater.

Her kan Vestafrikas økonomiske Sammenslutning (ECOWAS) tjene som et eksempel på såvel succes som ikke-succes. ECOWAS har, i nært samarbejde med FN og AU, stået i spidsen for at sende fredsbevarende styrker til Liberia og Elfenbenskysten. Indsatsen har banet vej for freds-aftaler og en vis stabilisering i Liberia, mens der igen er uroligheder i Elfenbenskysten. Gruppen af frie og delvis frie stater udgør dog flertallet af de 15 lande i ECOWAS, som "kun" har tre diktaturer som medlem, heriblandt Elfenbenskysten. De nye demokratier kan forhåbentligt bidrage til at skabe forudsætninger for en fredelig udvikling i regionen.

ECOWAS har en struktur, der minder om AU, dog uden et sikkerhedsråd. Der er nedsat et økonomisk-socialt råd og en teknisk kommission, ligesom der er planer om at etablere et indre marked og en toldunion med fri bevægelighed for personer samt fælles pas. En domstol med mandat til at behandle såvel traktatbrud som menneskerettighedskrænkelser er under etablering. Det er endnu for tidligt at vurdere ECOWAS' indsats, men noget tyder på, at organisationen har en vis fremdrift, som måske kan virke fremmende for målet om at sikre offentlige goder på regionalt og nationalt niveau. Endvidere peger de ellers generelt set negative menneskerettighedsindikatorer på, at der rent faktisk er sket forbedringer over en femårig periode.

Der er ikke nogen vej uden om at forsøge at opbygge regionale sikkerhedsstrukturer for det afrikanske kontinent. De kan forhåbentlig på langt sigt bidrage til at sikre de offentlige goder og beskyttelse af menneskerettighederne. Det vil imidlertid kræve, at der sættes effektivt ind for at skabe forudsætninger for samspil og integration mellem de nationale, regionale

og subregionale niveauer. Det vil samtidig kræve, at FN genvurderer sine ressourcer og strategiske indspil. Ligeledes spiller multi- og bilaterale donorer samt Kina en stigende rolle i national og regional sammenhæng og skal derfor også indgå i vurderinger af muligheder for at skabe integration og samspil på kontinentet.

Interessant nok har Sammenslutningen af Uafhængige Stater (SNG), der omfatter 12 stater fra det tidligere Sovjetunionen, nogle af de samme karakteristika som AU. En del af disse stater kan næppe siges at opfylde kriterierne for at være en demokratisk stat. Alligevel har SNG etableret en række strukturer for politisk, militært og økonomisk samarbejde, hvori der indgår et formål om at fremme menneskerettighederne. Der er samarbejde på regeringsniveau og mellem ministre, en interparlamentarisk forsamling, en eksekutivkomité, et råd for grænsekontrol samt en interstatslig økonomisk komité. SNGs mandat fokuserer på et begrænset antal offentlige goder:

- Fred og sikkerhed
- Militært samarbejde og forsvar
- Menneskerettigheder
- Frihandel
- Finansiell stabilitet
- Telekommunikation
- Transport

Selvom menneskerettigheder indgår i teksten for SNGs mandat, pågår der ikke noget arbejde for at fremme og beskytte disse. Der er hverken nedsat et råd, en kommission eller en domstol med et menneskerettighedsmandat, endsize vedtaget regionale menneskerettighedskonventioner eller resolutioner, som kan understøtte dette mål.

Demokrati og menneskerettigheder uden integration

Organisationen af Amerikanske Stater (OAS) samt den mellemamerikanske organisation SICA minder på nogle måder om det afrikanske system, men med omvendt fortegn. OAS, der har hovedsæde i Washington, omfatter alle lande på begge kontinenter, herunder Mellemerika og Caribien med undtagelse af Cuba. Der er knyttet en menneskerettighedsdomstol og en menneskerettighedskommission til OAS, som begge er uafhængige.

OAS har som det primære formål at tilvejebringe en række regionale og nationale offentlige goder:

- Fred og sikkerhed
- Demokrati og god regeringsførelse
- Menneskerettigheder

- Fælles standarder og regelsæt inden for en lang række områder
- Miljø
- Frihandel
- Telekommunikation
- Transport
- Uddannelse

Selvom OAS har politisk beslutningskompetence, og næsten alle 34 medlemsstater kan karakteriseres som frie eller delvis frie lande, er der ikke opbygget en organisation med tilknyttede organer og beslutningsstrukturer, som kan fremme reel integration og national gennemførelse. Til gengæld spiller Menneskerettighedsdomstolen i Costa Rica og Menneskerettighedskommissionen i Washington, som monitorerer krænkelse og fører sager ved Menneskerettighedsdomstolen, en stigende og central rolle for national efterlevelse af de interamerikanske menneskerettighedskonventioner.

I Mellemamerika blev der i 1951 oprettet en mellemstatslig samarbejdsorganisation, der i 1991, som led i freds- og demokratiseringsbestræbelserne, blev genetableret som Sistema de la Integración Centroamericana (SICA). EU har også dannet forbillede for denne konstruktion, selvom SICA er langt mere centraliseret end EU. Til trods for at der er etableret et mellemamerikansk Parlament, et Ministerråd og en Domstol, der skal sikre overholdelse af de mellemstatslige aftaler, er det vigtigste og øverste forum månedlige møder mellem præsidenterne fra de syv medlemslande samt et observatørland. Der er således ikke uddelegeret magt til udøvende mellemstatslige eller overstatslige organer, som kan sikre integration, ligesom der ikke er etableret en effektiv kommission og en række direktorater til fremme af de offentlige goder.

Dog ser det alligevel ud til, at der på nogle områder sker fremskridt i Mellemamerika. Der er f.eks. vedtaget en række traktater for subregionalt samarbejde, som bl.a. skal fremme sikkerhed og integration mellem landene. Ligeledes er der igangsat en række tværregionale samarbejdsprojekter, som tager sigte på at fremme regionale offentlige goder, som f.eks. forebyggelse af naturkatastrofer og organiseret kriminalitet.

Minimalisme: samarbejde uden fælles værdier og uden fokus på integration

En anden variant er, hvad der kan betegnes som den minimalistiske model uden fælles værdier og uden fokus på integration. Det er en model, der primært koncentrerer sig om økonomisk samarbejde og frihandel og i få tilfælde også om samarbejde om politik og få offentlige goder. Disse typer mellemstatslige organisationer arbejder ikke med udgangspunkt i menneskerettighedsværdier og tanken om at opbygge fælles velfærd, idet

de ikke fokuserer på at tilvejebringe et bredt spektrum af offentlige goder. Etableringen af denne type regionale 'regimer', der kun fokuserer på ét eller et færre antal goder, har EU også haft indflydelse på, i den forstand at EUs konkurrenceevne har forstærket behovet for regionalt samarbejde i andre verdensdele – som modvægt til bl.a. EU.

NAFTA, som omfatter Canada, Mexico og USA, og mindst syv andre subregionale, mellemstatslige organisationer på det latinamerikanske kontinent, fokuserer alle på frihandel og kun én, MERCOSUR, også på politisk samarbejde. Der er desuden tilknyttet et ad hoc klageorgan til NAFTA. NAFTA tjener dog sit formål i mere end én forstand, idet organisationen f.eks. har haft positiv indflydelse på løsningen af Mexicos finansielle krise i 1997, hvor Mexico modtog hjælp fra sine nordlige naboer.

De olieproducerende landes organisation, OPEC, som er en mellemstatslig interesseorganisation, repræsenterer en uhyre minimalistisk, men effektiv model. Det er OPECs primære formål at fremme de olieproducerende landes interesser gennem afstemning af oliepriser og politik. OPEC bidrager til sikring af frihandel og finansiell stabilitet dels ved at give andre stater adgang til et privat gode, nemlig olie, dels ved at sikre, at omskiftelige oliepriser ikke ryster verdensmarkedet.

Den Arabiske Liga, som af iagttagere ikke tillægges større betydning, har 22 medlemslande. Det er primært en politisk, mellemstatslig samarbejdsorganisation. Den Arabiske Liga har politisk beslutningskompetence, som de lande, der stemmer for de enkelte beslutninger, skal følge. Mandatet, som er vagt formuleret, fokuserer på samarbejde inden for landbrug, industri, kultur, sociale forhold, sundhed, telekommunikation og transport, grænsekontrol, visa og udvisning af kriminelle. Desuden er der indgået en traktat mellem stater i den Arabiske Liga om fælles forsvar og økonomisk samarbejde, som Egypten, Jorden, Syrien, Irak, Saudi Arabien, Libanon og Yemen har undertegnet. Som krige i regionen har vist, har denne traktat ingen eller ringe betydning på det forsvarspolitiske område.

Der er etableret et Generalsekretariat i Cairo men ikke andre yderligere organer, som kan fremme gennemførelse af mandatet. Selvom menneskerettigheder ikke er omfattet af mandatet, eksisterer der et udkast til et Arabisk Charter om menneskerettigheder, der dog ikke omfatter det brede spektrum af rettigheder, som normalt er indeholdt i internationale og regionale menneskerettighedsdokumenter.

I Sydøstasien er ASEANs mandat en smule bredere, men har alligevel udelukkende til formål at fremme offentlige goder, som understøtter sikkerhedspolitik samt frihandel og økonomisk udvikling. Disse er:

- Fred og sikkerhed
- Frihandel

- Finansiell stabilitet
- Telekommunikation
- Transport
- Uddannelse

ASEAN har 10 medlemslande. Kina er ikke medlem, men har dog i de seneste år har vist stigende interesse for et samarbejde med ASEAN.

APEC, der har 21 medlemslande, omfatter foruden ASEAN-landene også Australien, Canada, Japan, Kina, Mexico, Sydkorea og USA. APEC fokuserer i sit mandat udelukkende på to offentlige goder:

- Fred og sikkerhed
- Frihandel

APEC har, ligesom ASEAN, politisk beslutningskompetence og har også knyttet bånd til Latinamerika og EU.

Selvom det tager tid at opbygge mellemstatslige, regionale organisationer, forandrer disse sig i realiteten hele tiden i takt med ændringer i økonomiske, politiske og sikkerhedsmæssige forhold. Konkurrencen fra asiatiske lande gør, at de transatlantiske stater føler sig presset. De søger derfor nye måder, hvorpå de kan sikre deres førerposition i verdenshandelen. Noget peger på, at Tyskland i forbindelse med sit formandskab for EU og de magtfulde industrinationers klub G8 i foråret 2007 vil fremlægge et forslag om etablering af en transatlantisk frihandelszone mellem EU og USA. Ideen, som er luftet både i EU og over for USA, er at stille imod at få vedtaget en hensigtserklæring om etablering af 'TAFTA' – en Transatlantisk Frihandelszone.

Stemmer imod dette initiativ, som endnu kun er på tegnebrættet, peger på, at resten af Verden vil blive "forfærdet, hvis Verdens to største økonomier slår sig sammen" (Alfter, 2006). De mener, at det er problematisk i forhold til samarbejdet i WTO, trods det at forhandlinger ved sidste topmøde brød sammen, og i forhold til udviklingslandene, som dermed vil blive yderligere afskåret fra samhandel med de rigeste lande. Endvidere kan det være problemfyldt at skabe en så potentielt magtfuld regional organisation, som ikke har et erklæret fælles værdigrundlag, som ikke sætter menneskerettigheder i fokus og som ikke fokuserer på hele paletten af offentlige goder. Navnlige da meget peger på, at kun disse elementer i samhörighed kan skabe fred, sikkerhed, menneskerettighedsbeskyttelse og velfærd.

Samarbejde med udgangspunkt i religiøse værdier

Den sidste variation af mellemstatslige modeller er en form for politisk-religiøst samarbejde. Her udgør islam selve fundamentet for

samarbejde, der på sin helt egen særlige måde fokuser på frembringelse af offentlige goder. Det har betydning for hvorvidt, og i givet fald hvorledes, et offentligt gode og en menneskeret som f.eks. uddannelse bliver realiseret.

Den Arabiske Union for Maghreb (AMU) er et mellemstatsligt organ med politisk beslutningskompetence. AMU har tilknyttet en 'juridisk autoritet', som består af et panel af dommere, der skal afgøre tvister mellem de tre medlemsstater vedrørende indgåede aftaler. Der er ikke tilknyttet andre organer til AMU. I sit mandat har AMU fokus på et meget begrænset antal offentlige goder:

- Fred og sikkerhed
- Retfærdighed og ligestilling
- Fælles standarder og regelsæt
- Frihandel

Derudover indgår der i mandatet undervisning i islam og i at fastholde arabisk identitet. Denne politik udmøntes gennem udveksling af lærere og studenter, etablering af universiteter, kulturinstitutioner og forskningsinstitutter.

Den Islamiske Konference (OIC) er et mødeforum, hvor konger og andre statsledere mødes hvert tredje år, og hvor udenrigsministrene mødes årligt. OIC, der har 30 medlemsstater, udpeger en generalsekretær samt medlemmer af et sekretariat blandt medlemslandene. OIC har hovedsæde i Jeddah i Saudi Arabien. Formålet med OIC er at bevare islams åndelige, etiske, sociale og økonomiske værdier samt at arbejde for fred og sikkerhed gennem forhandling, mediering og mægling. OIC anerkender sin forpligtelse til at arbejde med udgangspunkt i FNs charter og menneskerettigheder og er registreret ved FN.

Den Islamiske Organisation (ISESCO) består af OIC-medlemmer. ISESCO har til formål at fremme fred og sikkerhed samt uddannelse, videnskab, kultur og kommunikation inden for en ramme af "tolerante islamiske principper og idealer". F.eks. skal islamisk kultur udgøre basis for uddannelsescurricula på alle niveauer. Ligeledes skal islamisk kultur konsolideres og beskyttes mod kulturinvasion, således at de særlige kendetegn ved islam holdes i hævd. Dette formål søges fremmet gennem støtte til offentlige og private universiteter, institutter og koranskoler, studier i arabisk sprog samt til forskning i islam både i islamiske og i ikke-islamiske lande.

Konklusion

En ny og integrerende regionalisme inspireret af EU kan måske i det lange løb medvirke til at bane vejen for opfyldelse af millennium målene og på længere sigt opbygning af velfærdsstater i andre regioner af verden. Omvendt er der risiko for, at regionalisme uden fokus på mere vidtgående integration og frembringelse af hele paletten af offentlige goder og uden afsæt i fælles værdier kan skabe nye konflikter og medvirke til, at der skabes endnu større ulighed i Verden.

Derfor må udfordringen bestå i at arbejde for en integrerende regionalisme og for et FN, der i højere grad integrerer de overordnede målsætninger for frembringelse af offentlige goder samt ét fælles anerkendt værdisæt, nemlig menneskerettighederne og international ret.

Det må være væsentlige forudsætninger for at tilvejebringe såvel 2015-målene som velfærd på verdensplan.

Birgit Lindsnæs er mag.scient. og leder af International afdeling ved Institut for Menneskerettigheder

Artiklen bygger delvist på mit kapitel "De globale og regionale institutioner: mekanismer til sikring af globale offentlige goder og menneskerettigheder" i Erik André Andersen, Birgit Lindsnæs & Stig Ree, red. 2005: *På vej mod nye globale strategier. Offentlige goder og menneskerettigheder*. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

Forkortelser

ACHPR	African Commission on Human and People's Rights
AMU	Arab Maghreb Union
APEC	Asia-Pacific Economic Cooperation
ASEAN	Association of Southeast Asian Nations
AU	African Union
DANIDA	Danish International Development Assistance
DfID	Department for International Development (UK)
ECOSOC	Economic and Social Council (UN)
ECOWAS	The Economic Community of West African States
EF	De Europæiske Fælleskaber
EU	Europæiske Union
FN	Forenede Nationer
ILO	International Labour Organization
IMF	International Monetary Fund
ISESCO	The Islamic Organisation (Education, Science, Culture)
MERCOSUR	Southern Cone Common Market
NAFTA	North American Free Trade Agreement
OAS	Organization of American States
OAU	Organization of African Unity
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
OIC	The Islamic Conference
OPEC	Organization of the Petroleum Exporting Countries
OSCE	Organization for Security and Co-operation in Europe
SICA	Central American Integration System (Sistema de la Integración Centroamericana)
SNG	Sammenslutningen af Uafhængige Stater (<i>Sodruzhestvo Neza-visimykh Gosudarstv</i>)
TAFTA	Trans Atlantic Free Trade Agreement (eksisterer kun som idé)
UNDP	United Nations Development Programme
UNHCHR	United Nations High Commissioner for Human Rights
UNICEF	United Nations Children's Emergency Fund
WEU	Western European Union
WHO	World Health Organization
WTO	World Trade Organization

Litteratur

African Union. 2002. *Protocol relating to the establishment of the Peace and Security Council of the African Union*. Adopted by the 1st ordinary session of the Assembly of the African Union, Durban. 9 July.

Alfter, Brigitte. 2006. Et handelsbolværk over Atlanten mod Asien. *Information*, 16. oktober

Arab League. 2004. Draft Arab Charter on Human Rights. Text adopted by the Arab Standing committee on Human Rights. 5-14 January.

Asian Development Bank. 2002; *MDB support for Global Public Goods Provision*. Progress Report. IN. 78-02, 18. april.

Cecchini, Paolo. 2002. Economic integration: content, effectiveness and policy. In *The cost of non-Europe*. Report for SICA.

Christiansen, Thomas. 2001. European and regional integration. In *The globalization of world politics*, eds. John Baylis & Steve Smith. 2nd edition. Oxford: Oxford University Press.

Conference on Security and Co-operation in Europe. 1990. Document of the Copenhagen meeting of the Conference on the Human Dimension of the CSCE. Adopted by the Conference on Security and Co-operation in Europe on 29 June.

Det danske Center for Menneskerettigheder. 1988. *Menneskerettigheder*. Bd. 1-2. København: Det Danske Center for Menneskerettigheder.

Det danske Center for Menneskerettigheder. 1997. *Menneskerettigheder*. Bd. 3. København: Det Danske Center for Menneskerettigheder.

EU-oplysningen. *Traktaten om oprettelse af Det Europæiske Fællesskab*, art. 2 EF, s. 27. EF og EU traktater. Sammenskrevet tekst. www.eu-oplysningen.dk

Friis, Lykke. 2001. *Den europæiske byggeplads : fra fælles mønt til europæisk forfatning*.

København: Centrum.

Kaul, Inge et al., eds. 2003. *Providing global public goods: managing globalization*. Oxford: Oxford University Press, and UNDP <http://www.undp.org/globalpublicgoods/globalization/toc.html>, 08.05.2007

Konoré, Alpha Oumar. 2004. Vision of the African Union and missions of the African Union Commission. Draft, March.

Letschert, Rianne M. & Harm J. Hazewinkel. 2004. The fate of the OSCE human dimension implementation meeting. *Helsinki Monitor*, vol. 15: 39 ff.

Little, Richard. 1997. International regimes. In *The globalization of world politics*, eds. John Baylis & Steve Smith. Oxford: Oxford University Press.

Lindsnæs, Birgit. 2005. De globale og regionale institutioner: mekanismer til sikring af globale offentlige goder og menneskerettigheder. I *På vej mod nye globale strategier. Offentlige goder og menneskerettigheder*, red. Erik André Andersen, Birgit Lindsnæs & Stig Ree. København: Jurist og Økonomforbundets Forlag.

OHCHR Guidelines. 2002. *A human rights approach to poverty reduction strategies*. <http://www.unhchr.ch/development/povertyfinal.html>, 08.05.2007

Sano, Hans Otto & Lone Lindholt. 2000. *Human rights indicators: country data and methodology 2000*. København: Dansk Center for Menneskerettigheder.

Santamaría, Oscar. 2002. *The reform of the institutional framework: lessons and challenges*. Paper.

SOU, Statens Offentliga Utredningar. 2001. *En rättvisare värld utan fattigdom*. <http://www.utrikes.regeringen.se/content/1/c4/16/39/e60c3a7e.pdf>, 08.05.2007.

Tomasevski, Katarina. 2006. *The state of the right to education worldwide. Fee or free. Global report*. Copenhagen, August. http://www.katarinatomasevski.com/images/Global_Report.pdf, 08.05.2007.

Udenrigsministeriet. 2004. *Denmark's Africa Programme for Peace. 2004-2009*. København: Udenrigsministeriet, Danida, <http://www.um.dk/NR/rdonlyres/01F4609B-26E6-4C4D-B833-0F65280EB78E/0/AFFprogramdokumentfinalmastermaj041.doc>, 08.05.2007.

Udenrigsministeriet. 2002. *Global Public Goods – et overblik*. S.FIN,119.H, 23. oktober.

UNDP Policy document. 1998. *Integrating Human Rights with Sustainable Human Development*. http://www.undp.org/governance/docs/HR_Pub_policy5.htm, 08.05.2007.

Vela Mena, Augusto. 2002. *Towards the Central American Community*. Paper.

Wivel, Peter. 2006. *Politiken*, 12. oktober.

World Bank. 2001. *Bridging the gap between human rights and development*.

www.achpr.org

www.africa-union.org

www.freedomhouse.org.